

Kuntaliiton työvaliokunnan kannanotto budjettiriiheen 1.-2.9.2025

Kuntien edellytykset järjestää koulutusta ja työllisyyspalveluja ovat tulevan kasvun tae - niitä ei pidä vaarantaa lisäleikkauksilla!

Uusien kuntapäättäjien syksyä hallitsee loppuhallituskauden päätösten yllä leijuva sumuisuus ja kuntien talouden tiukkuus, joka johtuu muun muassa yleisen talouskehityksen vaimeudesta, työttömyyden rajusta noususta sekä kuntiin kohdistuvista valtion rahoitusleikkauksista.

Pelkät leikkaukset kuntien valtionrahoitukseen eivät tuo julkiseen talouteen säästöä eivätkä kohenna sen velkasuhdetta. Ilman julkisen palvelulupauksen tarkastelua ja kuntien tehtävien sekä velvoitteiden keventämistä tuloleikkaukset johtavat veronkorotuksiin, lisävelanottoon tai kuntien palvelujen, lähinnä sivistystoimen, leikkauksiin. Leikkaukset vaarantavat myös parhaillaan orastavan kasvun, sillä ne pienentävät resursseja työllistämispalveluihin ja kouluttautumiseen ja siten osaavan työvoiman saatavuuteen.

Kuntatalouden tilanne on haastava jo ilman uusia lisäleikkauksiakin. Valtiovarainministeriön kevään ennusteen mukaan kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta heikkenee kuluvana vuonna miljardilla eurolla. Kuntien, erityisesti suurten kaupunkien, lainakannan ennakoidaan kasvavan kuluvana vuonna yhteensä lähes kahdella miljardilla. Näin siitäkin huolimatta, että kunnat ovat jo sopeuttaneet merkittävästi talouttaan. Vuonna 2024 kuntien asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset kasvoivat vain 1,3 prosenttia.

Kuntaliitto on huolissaan kuntien edellytyksistä huolehtia sivistyksen, hyvinvoinnin ja elinvoiman tehtävistä. Mittavista valtion sopeutuspäätöksistä huolimatta koko julkisen talouden näkymä on edelleen erittäin heikko. Alijäämä ei väisty edes seuraavalla hallituskaudella, ellei talouden kasvua saada vauhditettua. Hallitukselta vaaditaan nyt päätöksentekokykyä ja reagointiherkkyyttä.



Kuntaliiton keskeiset terveiset ja tavoitteet maan hallituksen budjettiriiheen 1.-2.9.2025

- Valtion rahoitusosuus kuntien lakisääteisiin tehtäviin on pienentynyt pitkällä aikavälillä. Kuntien valtionosuuksien tuntuva leikkaaminen on suora leikkaus koulutukseen ja työllisyyspalveluihin samaan aikaan, kun näitä palveluja uudistetaan rajusti. Tähän meillä ei ole varaa tilanteessa, jossa työttömyys, myös pitkäaikaistyöttömyys, on ennätyskorkealla. Työllisyyspalvelujen ja työttömyysturvan uudistaminen kuluun vuoden alussa näyttää siirtyneen kuntiin noin 200 miljoonaa euroa alimitoitettuna. Kuntatalouden näkymä on kroonisesti alijäämäinen ja eriytynyt.
- Kuntien vastuu kotoutumispalveluista on kasvanut tämän vuoden alussa. Kunnat eivät kykene hoitamaan kokonaisvastuutaan kotoutumisen edistämisestä, mikäli ehdotetut uudet kotoutumisen rahoitusleikkaukset viedään läpi jo aiempien leikkausten päälle. Kotoutumisessa onnistuminen on tärkeää hyvinvoinnin, syrjäytymisen ehkäisemisen, osaavan työvoiman turvaamisen ja kasvutoimien edistämiseksi.
- Kuntien toiminnan vapautta on lisättävä ja kustannuskehitystä hillitseviä normeja on purettava mitään hallinnonalaa pois sulkematta. Kuntien normien keventämisen varjolla tehty leikkaus (21 miljoonaa euroa) on peruttava. Norminpurku ei tarkoita opetuksen ja varhaiskasvatuksen todellisen laadun heikentämistä. Kuntaliiton Normitutkan mukaan hallitus on vähentänyt tähän mennessä vain 15 lakisääteistä velvoitetta kunnilta. Näiden tuomat säästöpotentiaalit ovat minimaalisia. Muut hallituksen ilmoittamat kevennykset eivät kohdistu kuntiin tai vähennä kuntien velvoitteita. Hallitus on myös tällä kaudella lisännyt kunnille uusia lakisääteisiä velvoitteita (19 kpl).
- Kuntaliitto ehdottaa, että äkillisten rakennemuutosten aiheuttamiin työllisyys- ja elinkeinopalvelutarpeisiin luodaan joustava valtakunnallinen rahoitusväline, esimerkiksi kuntien harkinnanvaraisen rahoituksen mallia hyödyntäen.
- Mahdollisen sidosyksikkösääntelyn eteneminen lausunnolla olevan esityksen pohjalta johtaisi massiivisiin kuntien yhtiörakenteiden ja hankintatoimen uudelleenjärjestelyihin (esim. ICT, jätehuolto). Koska kyseessä olisi suoraan lainsäädännöstä johtuva uusi velvoite, valtion on korvattava tästä aiheutuvat kustannukset sekä minimoitava vero-seuraamukset.

- Hallitusohjelmaan kirjatut kuntien taloutta ja toimintaa koskevat uudistukset on vietävä vihdoin maaliin. Tällä hetkellä saldo toteutetuissa kuntiin vaikuttavissa uudistuksissa on vielä heikko.
 - Kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistus on saatava alkuun niin, että rahoitusmallia uudistetaan vastaamaan paremmin kuntien muuttuneita tehtäviä, tarpeita ja olosuhteita. Loppuvaalikaudesta on syytä luoda suunnitelma pidemmän aikavälin kuntien rahoitusjärjestelmän uudistukselle.
 - Kiinteistöverotuksen arvostamisperusteita koskeva, usealla vaalikaudella valmisteltu ja hallitusohjelmaan kirjattu uudistus on viimein vietävä eteenpäin.
- Valtion päättämien veroperustemuutosten aiheuttamat tulomenetykset kunnille on kompensoitava, ja kuntien ja valtion välinen kustannustenjaon tarkistus on toteutettava täysimääräisesti.
- Keväällä linjatun kuntouttavan työtoiminnan työhön suuntaavien palvelujen siirtäminen kunnille on toteutettava viipymättä ja täysimääräisesti rahoitettuna. Samalla tulee varmistaa, että uusi palvelumalli on taloudellisesti kannustava sekä työttömälle että kunnalle.
- Nuorten toimeentulotuen rahoitusvastuuta ei pidä siirtää kokonaan kunnille. Toimeentulotuesta puolet maksavilla kunnilla on jo nyt merkittävä kannustin ohjata nuoria koulutukseen tai työmarkkinoille. Nuoret tarvitsevat myös hyvinvointialueiden palveluita ja alueille taloudellisia kannustimia niiden tarjoamiseen.
- Sote-uudistukseen liittyvä kiinteistöjen vuokrausvelvoite päättyy kulu-
van vuoden lopussa. Kuntien taloudellisen itsehallinnon turvaamiseksi sote-uudistuksen yhteydessä säädettiin oikeudesta kompensointiin. Tätä koskeva asetus on vasta nyt lausuntokierroksella. Mahdollisuutta kompensointiin ei saa vesittää asetuksella esimerkiksi tilanteissa, joissa kiinteistöjä jää pitkäksi aikaa tyhjilleen.
- Kiinteistö- ja rakennusala on ollut jo vuosia taantumassa, ja alavire jatkuu. Alalla on huomattava merkitys työpaikkoihin, kasvuun ja elinvoimaan. Samaan aikaan valtion rooli kohtuuhintaisessa asuntotuotannossa on vähenemässä merkittävästi jo vuodelle 2026. Tarvitsemme pikaisesti toimia sekä vapaarahoitteisen että valtion tukeman kohtuuhintaisen asuntotuotannon vauhdittamiseen. Asumisoikeusasuntojen tuottamiselle on myös tässä tilanteessa edelleen tarvetta.

- Kunnille myönnettäviin valtionavustuksiin ei saa tehdä lisäleikkauksia. Jos valtion vastuu esimerkiksi liikuntapaikka- ja kulttuuritilojen rakentamisesta edelleen vähenee, korjausvelka kasvaa ja liikunnan ja kulttuurin alueellinen saatavuus heikkenee.
- Julkishallinnon digitalisaatiota ja toimijoiden välistä tiedonhallintaa tulee kehittää. Valtion organisaatioiden perustaessa yhden luukun palveluja on huomioitava tiedon yhteentoimivuuden toteutuksen kustannukset sekä automaattiset yhteydet kuntien ja valtion järjestelmien välillä. Kunnille tarvitaan jatkuvaa vuotuista tukea tiedon yhteentoimivuustyön ja automaattisten rajapintojen toteuttamiseksi.
- Liikennejärjestelmä tarvitsee pitkäjänteisen ja riittävän rahoituksen. Valtion ja kuntien yhteistyön lähtökohtana tulee olla niiden lakisääteiset tehtävät ja rahoitusperiaatteen noudattaminen uusissa tehtävissä. Myös MAL-sopimusten rahoitus ja rooli kaupunkiseutujen kehittämisessä on turvattava.

SUOMEN KUNTALIITTO